

Bankári ako ľudia bez svedomia

Peter Scherhauser | Trend | 07.12.2017

Divadelná hra v Aréne prináša nelichotivý obraz bankárov aj finančných poradcov.

Vedeli ste, že priemerná doba držania akcií bola v prvej polovici minulého storočia niekoľko desiatok rokov a dnes je to len dvadsaťdva sekúnd? Alebo aké percento ceny každého tovaru bolo vytvorené pomocou úverov, ktoré čerpali jednotlivé podniky vo výrobnologisticko-obchodnom reťazci? Údajne až 45 percent.

Aj to sú niektoré z faktických informácií, ktoré odznejú v divadelnej hre Bankári. Na základe materiálov zozbieraných z médií, ako aj investigatívnej činnosti holandských hercov ju napísal tamojší komik, herec a dramatik George Van Houts. Inscenáciu podľa jeho hry uviedlo uplynulý víkend v slovenskej premiére bratislavské Divadlo Aréna.

O kríze cez kabaret

Bankári sú veľmi nelichotivým pohľadom do sveta finančných korporácií typu J. P. Morgan, Goldman Sachs, ale aj akýchkoľvek iných investičných poradcov či hypotekárnych sprostredkovateľov. Hoci hra vznikla až v roku 2014, autor ňou reagoval najmä na finančnú krízu, ktorá zasiahla svet šesť rokov predtým.

Bratislavská inscenácia sa začína kabaretným výstupom päťice hercov a v tomto rozmarnom duchu plynie takmer celých sto minút. Herci ešte pred zdvihnutím opony vtrhnú do hľadiska, kde konfrontujú divákov okrem iného aj otázkami týkajúcimi sa ich osobných peňazí a finančnej gramotnosti. Spoločnú divadelnú jazdu následne nazvú kaleidoskopickou monetárnou odyseou.

Po odhrnutí opony uvidí divák nablýskaný priestor, ktorý môže asociovať luxusný klub, ale aj burzový parket. Na stene visia tri obrazovky, na ktorých beží vývoj na akciových trhoch. Z podlahy trčia obrovské nohy, ruky a hlava topiaceho sa človeka, čo je nielen metafora, ale i obraz reality, keďže bilanciou finančnej krízy bolo aj mnoho samovrážd bankárov a bežných ľudí.

Verný obraz či zveličenie

Komicky disponovaní herci (Marek Majeský, Marián Labuda ml., Ján Jackuliak, Gregor Hološka, Dávid Hartl) predstavujú bankárov ako ničoho sa neštítiace indivíduá bez svedomia, ktoré sú v mene gigantických provízií ochotné urobiť čokoľvek, často ignorujúc záujmy a potreby klientov.

Ich ďalším rozmerom je aj sexuálne predátorstvo, ktoré akoby išlo ruka v ruke s peniazmi a mocou. Jedna z úvodných scén, v ktorej farbisto opisujú telesné

zneužívania žien, ale aj mužov, dokresľuje mozaiku sexuálnych škandálov, ktoré nedávno odštartovali odhalenia v americkom filmovom priemysle.

Výstupy bankárov sú koncipované ako skeče či monológy, v ktorých divákom servírujú rôzne štatistiky či mechanizmy fungovania finančných trhov, ako aj vnútorný pohľad do tvorby provízií, napríklad pri hypotéke spojenej so životným poistením.

Druhou rovinou je konkrétny príbeh manželského páru Jana (G. Hološka) a Elsy (M. Labuda ml.), ktorý si na hypotéku kúpi dom, auto aj dovolenku. V širšom časovom rozpätí sleduje divák vývoj ich finančnej situácie, ktorá vrcholí oneskorením úhrady splátok, zamietnutím žiadosti o refinancovanie, postúpením prípadu správe rizikových aktív, zvýšením úrokovej sadzby so spätnou platnosťou, vstupom majetku do dražby, podhodnotením jeho trhovej ceny a posunutím neuhradeného zvyšku pohľadávky agentúre pre vymáhanie dlhov.

Hra vyvolala v Holandsku okrem veľkého záujmu publika aj ostré reakcie predstaviteľov tamojšieho orgánu dozoru nad finančným trhom. Jeden z nich údajne povedal, že o téme bankárov nebolo nikdy povedaných viac nezmyslov ako v tejto hre. Keďže však divadlo funguje na báze umeleckej licencie, mnohé veci v ňom môžu byť hyperbolizované zámerne.

Dobří herci, slabšia réžia

Inscenácia bratislavského Divadla Aréna má viacero pozitív, napríklad herecké obsadenie, ktoré v tomto druhu divadelnej produkcie vyžaduje nielen výrazný komický talent, ale aj dobré pohybové dispozície. Tie sú vlastné najmä plastickému D. Hartlovi. Prijemným osviežením bolo obsadenie M. Labudu ml. do ženskej postavy, ktorú herec stvárnil bez zbytočného stereotypného prehrávania. Výborná bola aj scénografia Pavla Andraška, ktorá v sebe nesie širokú škálu významov.

Kabaretom a skečom ladené divadlo nemá na Slovensku veľkú tradíciu. Zrejme i preto pôsobila réžia Juraja Bielika najmä v prvej časti inscenácie mierne rozpačito. Výstupom chýbala väčšia dynamika či ostrejšie pointovanie situácií. Nezaškodilo by ani preškrtanie textu či akcií, ktoré niekedy duplicitne dopovedali to, čo už bolo raz pomenované. Dramatické scény boli v tomto smere kompaktnejšie.

Samotný fakt, že ide o holandskú hru, v ktorej je viacero odvolávok na tamojšie reálie vrátane mien konkrétnych ľudí z finančného sektora, môže spôsobiť, že sa slovenský divák niekedy bude cítiť stratený. Navyše, sú prezentované „odhalenia“ o finančnom trhu a bankároch pre neho natoľko prekvapivé, aby ho celý čas držali vtiahnutého v téme?

Bankári sú inscenácia, ktorá bežných ľudí zrejme aj trochu pobaví, avšak tých z finančného sektora vrátane sprostredkovateľov a poradcov môže pravdepodobne aj nahnevať, ak nie rovno uraziť.

Otázka však v konečnom dôsledku znie, či dokáže zvýšená regulácia zabrániť nielen neetickému správaniu jednotlivcov, ale aj ďalšej globálnej finančnej kríze.

DIVADELNÁ LEKCIA Z FINANČNEJ GRAMOTNOSTI ZNOVA KRÍZA?

BUBLINY ZA ROHOM. Ak ostatná finančná kríza priniesla podstatnú zmenu, tak hlavne v tom, ako štáty začali regulovať oblasti, ktoré krízu spôsobili. A aj tie, ktoré s krízou nič spoločné nemali, ale aspoň zdanlivo s ňou súviseli. Napríklad poisťovníctvo. Súčasné celosvetové pravidlá bankám (aj poisťovniam) veľmi podrobne predpisujú, aké množstvo kapitálu a akej kvality majú mať odložené na zabezpečenie všetkých ich rizík. To robí obe oblasti veľmi nákladnými a náročnými na riadenie, aj keď sú z hľadiska regulácie mimoriadne bezpečné. Pre finančné domy to znamená veľké investície, ktoré sa snažia vyrovnať tým, že hľadajú nové možnosti zárobku. To je v čase takmer nulových úrokov mimoriadne komplikované. Úverovanie je hlavne pre slovenské banky najdôležitejším zdrojom príjmov, takže hlad Slovákov po nehnuteľnostiach s radosťou vítajú. A tu je možné vidieť aj záblesky novej krízy – vysoké zadĺženie domácností na dlhú dobu v prípade, že ceny nehnuteľností výrazne spadnú, znamená, že množstvo domácností zostane s veľkou guľou na nohe. A banky v tom budú s nimi. Druhým zdrojom rizika môžu byť významné investície do podnikových dlhopisov. Tie štátne nevynášajú prakticky nič, rovnako ako sporivé účty, preto sú podnikové dlhopisy lákavé aj pre laickú klientelu. Z veľkej časti sú však nadviazané na realitné projekty, a tak sa ich úspech či neúspech môže zviazať s osudom realít ako takých. A hoci dlhopisy vynášajú lákavých štyri až osem percent ročne, na rozdiel od iných investičných príležitostí sa na ne nevzťahuje žiaden garančný systém. Takže kto sa spoľahne, že peniaze mu prinesú len nehnuteľnosti či cenné papiere s nimi zviazané, môže sa napokon aj popáliť.